

4. Workforce Opportunity Services. Social Enterprise vs. Corporate Social Responsibility. 2018. — URL: <https://www.wforce.org/news/social-enterprise-vs-corporate-social-responsibility>.
5. Viederyte R. Social innovation VS Social Entrepreneurship. Social Entrepreneurship Support Network of the Baltic Sea Region. 2022. — URL: <https://www.socialenterprisebr.net/2022/06/social-innovation-vs-social-entrepreneurship/>.
6. Ningyuan Z., Xiyuan Z. Social enterprises: employing business methods to promote the development of charities. China Development Brief. 2022. — URL: <https://chinadevelopmentbrief.org/reports/social-enterprises-employing-business-methods-to-promote-the-development-of-charities/>.

References

1. Social entrepreneurship — a myth or a trend? GROUP. 2018. — URL: <https://gurt.org.ua/news/informer/49397/>.
2. Top 25 best CSR programs. dsnews.ua. 2020. — URL: <http://surl.li/fvzvc>.
3. Murphy P. J., Smothers J., Novicevic M. M., Humphreys J. H., Roberts F. B. and Kornetsky A. «Social enterprise in Antebellum America: the case of Nashoba (1824-1829)», Journal of Management History, Vol. 24 No. 1, pp. 99–119. 2017. — URL: <https://www.dropbox.com/s/16dnxct3qzq0g5d/JMH-06-2017-0032.pdf?dl=0>.
4. Workforce Opportunity Services. Social Enterprise vs. Corporate Social Responsibility. 2018. — URL: <https://www.wforce.org/news/social-enterprise-vs-corporate-social-responsibility>.
5. Viederyte R. Social innovation VS Social Entrepreneurship. Social Entrepreneurship Support Network of the Baltic Sea Region. 2022. — URL: <https://www.socialenterprisebr.net/2022/06/social-innovation-vs-social-entrepreneurship/>.
6. Ningyuan Z., Xiyuan Z. Social enterprises: employing business methods to promote the development of charities. China Development Brief. 2022. — URL: <https://chinadevelopmentbrief.org/reports/social-enterprises-employing-business-methods-to-promote-the-development-of-charities/>.

JEL Classification: G32

Валентина Лавренко

*професор кафедри бізнес економіки та підприємництва,
КНЕУ імені Вадима Гетьмана,*

Шувалов Олександр

*магістрант кафедри бізнес економіки та підприємств,
КНЕУ імені Вадима Гетьмана,*

Valentyna Lavrenko

*Professor at the Department of Business Economics and Entrepreneurship,
Vadym Hetman Kyiv National Economic University,
valentyna.lavrenko@kneu.edu.ua,*

Alexander Shuvalov

*Graduate student at the Department of Business Economics and Entrepreneurship,
Vadym Hetman Kyiv National Economic University,
shuvalov.sasha.1999@gmail.com*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ КОМПАНІЇ В УМОВАХ ЕКОНОМІКИ ВОЄННОГО ЧАСУ

ENSURING THE COMPANY'S FINANCIAL STABILITY IN A WARTIME ECONOMY

***Анотація.** Розглянуто сутність і зміст фінансової стійкості компанії, досліджено шляхи забезпечення фінансової стійкості в умовах продовження дії воєнного часу.*

***Abstract.** The essence and content of the financial stability of the company is considered, the ways of ensuring financial stability in the conditions of continuing wartime action are investigated.*

24 лютого 2022 року кардинально змінило умови функціонування української економіки. Повномасштабне вторгнення армії Російської Федерації на територію України в більшій чи меншій мірі, але зачепило всіх суб'єктів господарської діяльності. Окремі компанії зменшили обороти, в той час як інші були змушені взагалі припинити підприємницьку діяльність. Для тих компаній, які залишилися та продовжили свою господарську діяльність, питання забезпечення фінансової стійкості в умовах зруйнованих ланцюгів поставок, ринків збуту, інфляції та катастрофічного зниження купівельної спроможності населення, вийшло на перший план.

Фінансова стійкість компанії як раз і розуміється як здатність зберігати фінансову стабільність під впливом зовнішніх і внутрішніх ризиків, з якими доводиться зіштовхуватися під час здійснення операційних бізнес-процесів. Тому метою цього дослідження є пошук актуальних напрямів забезпечення фінансової стійкості українських компаній у рамках зовнішньої агресії, що продовжується, в умовах, коли ринки залишаються максимально нестабільними та непередбачуваними.

З економічної точки зору зміст «фінансової стійкості» як наукової категорії активно досліджується вченими впродовж тривалого періоду часу. Якщо говорити просто, то найчастіше під «фінансовою стійкістю» розуміється стабільна платоспроможність, коли в компанії достатньо коштів і різних джерел їх надходження. Представлене розуміння фінансової стійкості є дещо спрощеним, але воно дає змогу зрозуміти економічний зміст і роль цієї фінансової характеристики для компанії. У свою чергу, вченими пропонуються більш точні та глибокі визначення цього поняття, які в повній мірі розкривають його змістовні аспекти. Так, група вчених (Є. Ю. Ткаченко, В. В. Фатюха, О. В. Яришко) на основі дослідження широкого кола наукових джерел дійшли до висновку, що фінансова стійкість представляє собою «спроможність компанії формувати в достатньому обсязі фінансові ресурси таким чином, щоб мати можливість забезпечувати стабільність та ритмічність основної діяльності, з урахуванням всіх ризиків та змін зовнішнього середовища» [1, с. 129–135].

Інший український вчений Є.І. Масленников у своїй монографії докладно дослідив питання управління фінансовою стійкістю підприємств і розкрив зміст аналізованої категорії наступним чином: «фінансова стійкість компанії — це системний процес діяльності підприємства, який відображається в її здатності виконувати взяті на себе зобов'язання у встановлені строки та сформувані умови для нарощення дисконтованого сукупного доходу і фінансової рівноваги». З представленого визначення можна побачити, що фінансова стійкість як характеристика фінансового становища компанії має лише не статичну основу, але й динамічну. Подібний погляд дає змогу формувати концепцію статичної та динамічної концепції фінансової стійкості [3, с. 89–100]. Так, статична фінансова стійкість визначається забезпеченістю компанії необхідними фінансовими ресурсами на певний момент часу. В свою чергу, на динамічну фінансову стійкість підприємства впливає різноманіття чинників, визначальними з яких є виручка, витрати, ресурси компанії, прибуток тощо. Тому фінансова стійкість формується у процесі всієї виробничо-господарської діяльності та є основним компонентом загальної економічної стійкості компанії.

Таким чином, у рамках цього дослідження під фінансовою стійкістю пропонується розуміти як «інтегральну динамічну характеристику фінансових ресурсів компанії, обсяг яких є достатнім для виконання зобов'язань як на поточний момент часу, так і в будь-який момент часу у майбутньому». Основою фінансової стійкості компанії є постійне перевищення надходження коштів (доходи) над затратами на забезпечення діяльності (витратами). Тому фінансова стійкість формується у процесі всієї бізнес-діяльності компанії та є основним компонентом загальної економічної стійкості суб'єкта господарювання.

Отже, фінансово стійкою можна вважати таку компанію, яка максимально захищена від зовнішніх негативних впливів, має прийнятний рівень залежності від кредиторів, а ризик збанкрутувати мізерно малий. У такої компанії розмір доходів стабільно перевищує витрати на діяльність, компанії вільна у фінансових маневрах, а її кошти використовуються ефективно.

но. У виробничому секторі компанію можна вважати фінансова стійкою в випадку, якщо їй вдається забезпечувати безперебійний процес випуску та реалізації продукції з цільовим рівнем прибутковості.

В умовах воєнного часу українські компанії зіткнулися з максимально несприятливими умовами економічного середовища. Ланцюги поставок, виробництво, збут, доступ до кадрових ресурсів, кредитування — всі аспекти господарської діяльності зазнали негативного впливу. При цьому цей вплив став одночасним. Наслідком такого комплексного впливу негативних чинників стало те, що багато вітчизняних компаній не впоралися із зовнішньою турбулентністю та були змушені припинити свою діяльність. У свою чергу, для тих компаній, що залишилися, питання забезпечення фінансової стійкості у поточному періоді та перспективі продовжує залишатися одним з ключових.

У серпні 2022 року Європейською Бізнес Асоціацією (ЄБА) було проведено опитування 102 директорів компаній-членів Асоціації [4]. Результати опитування показали досить позитивні результати з точки зору фінансової стійкості компаній. Так, з точки зору наявних фінансових резервів 30 % опитаних назвали період більше року, на який вистачить їх резервів. Ще практично половина опитаних (48 %) оцінили свої резерви на півроку. І лише 2 % опитаних директорів відзначили, що їх фінансові резерви вже вичерпані. Представлені результати звісно не відображають повну картину по всій країні, але дають змогу зрозуміти, що ситуація контрольована і компанії досить успішно справляються із питанням забезпечення власної фінансової стійкості.

Одним зі способів підтримання фінансової стійкості компанії в Україні використовують зниження витрат на оплату праці. Серед компаній, що потрапили до опитування, лише 61 % зазначили, що здійснюють виплати працівникам у повному обсязі, а 28 % здійснюють авансовими чи додатковими виплатами. Фінансовою підтримкою для відновлення бізнес-діяльності з боку державних чи міжнародних програм скористалися лише 8 % компаній. Зокрема, 5 % користуються опцією сплати єдиного податку у розмірі 2 % та іншими податковими пільгами. Таким чином, компанії активно використовують наявний арсенал інструментів та засобів для підтримання власної діяльності та фінансової стійкості на прийнятному для поточних умов рівні [4].

Загалом, весь перелік шляхів забезпечення фінансової стійкості компанії в умовах воєнного часу включає два напрями: управління активами та управління пасивами. Ці заходи можливо реалізувати власними силами, тому вони відносяться до категорії внутрішніх резервів. З огляду на те що управління пасивами фокусується на безпосередньо керуванням співвідношення власного капіталу та зобов'язань. В умовах існуючої в Україні нестабільності доцільно намагатися якомога більше скорочувати зобов'язання при одночасному нарощенні власного капіталу.

Зниження обсягу зобов'язань компанії можливе за рахунок: 1) мобілізації потоку коштів за рахунок прискорення обороту дебіторської заборгованості; 2) реструктуризація обслуговування боргу та кредитних угод, рефінансування заборгованості; 3) регулювання кредиторської заборгованості.

Власний капітал українські компанії в умовах воєнного часу на відміну від зобов'язань повинні нарощувати. Реалізація цього напрямку зміцнення фінансової стійкості можлива за рахунок: 1) збільшення прибутків, які в подальшому використовуються як джерело формування капіталу; 2) для акціонерних товариств — випуск акцій та облігацій для залучення капіталу інвесторів; 3) використання фінансової підтримки з боку держави (державні, регіональні та місцеві).

Варто відзначити, що в Україні з початку повномасштабного вторгнення діють різноманітні програми підтримки, які допомагають зберегти бізнес, забезпечити достатню фінансову стійкість. Наприклад, у межах «єРобота» діють такі програм: 1) мікро-гранти для початку власної справи (до 250 тис. грн); переробні підприємства (гранти до 8 млн грн); 3) для фермерів «власний сад» (до 400 тис. грн на 1 га) та «власна теплиця» (до 7 млн грн на 2 га);

4) IT-стартапи — гранти на розробку та навчання (до 3,5 млн грн); 5) програми підтримки для експортерів, тощо. Як можна побачити, на даний момент в Україні вибудувалася певна архітектура підтримки фінансової стійкості компаній, яка включає як внутрішні ініціативи, так і засоби та інструменти державної та міжнародної підтримки. Комплексне їх використання дозволить максимально ефективно пройти шлях періоду воєнного часу та вийти на новий етап розвитку після завершення війни.

У підсумку проведеного дослідження варто відзначити ключові висновки. Систематизація та узагальнення накопиченого у працях вчених — економістів досвіду щодо розуміння фінансової стійкості компанії дозволило виділити статичну та динамічну концепції. Позначено, що статична концепція спрямована на отримання інформації про результати роботи бізнес-моделі компанії у звітному періоді, а динамічна концепція орієнтована на можливість прийняття релевантних управлінських рішень, вкладених у недопущення ризиків дестабілізації фінансової стійкості під час виконання бізнес-процесів у перспективі. Аналіз діяльності українських компаній в умовах повномасштабного вторгнення показав, що вони використовують різноманітні способи для підтримання своєї діяльності та забезпечення достатньої стійкості для проходження складних часів. Виділено актуальні внутрішні та зовнішні шляхи забезпечення фінансової стійкості. Внутрішні шляхи включають управління капіталом і зобов'язаннями, в той час як зовнішні передбачають використання державної та донорської підтримки.

Література

1. Ткаченко Є. Ю., Фатюха В. В., Яришко О. В. Фінансова стійкість підприємства: сутність та основи управління. *Інфраструктура ринку: гроші, фінанси та кредит*. 2021. Вип. 56. С. 129–135. DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastruct56-22>
2. Масленников Є. І. Методологічні та практичні засади дослідження системи управління фінансовою стійкістю промислового підприємства: монографія. Одеса: Прес-кур'єр 2016. 316 с.
3. Ковальська Л. Л., Богач К. Б. Економічна сутність поняття «фінансова спроможність підприємства» на регіональному рівні та методи її оцінки. *Економічні науки: збірник наукових праць Луцького національного технічного університету. Серія «Регіональна економіка»*. Редкол.: відп. ред. к.е.н., професор І. В. Кривов'язюк. Луцьк: ІВВ Луцького НТУ, 2020. Випуск 17 (67). С. 89–100.
4. Павлиш О. С. Бізнес покращив оцінку власної фінансової стійкості — опитування ЄБА. *Інтернет-портал «Економічна правда»*. 2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/08/12/690340/> (дата звернення: 15.03.2023).
5. Підтримка бізнесу в умовах війни: офіційний веб-портал Міністерства цифрової трансформації «Дія: Бізнес». 2023. URL: <https://business.diia.gov.ua/wartime> (дата звернення: 25.03.2023).

References

1. Tkachenko E. Yu., Fatyukha V. V., Yaryshko O. V. Financial stability of the enterprise: the essence and basics of management. *Market infrastructure: money, finance and credit*. 2021. Issue 56. P. 129–135. DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastruct56-22>
2. Maslennikov E. I. Methodological and practical principles of the study of the financial stability management system of an industrial enterprise: monograph. Odesa: Press Courier 2016. 316 p.
3. Kovalska L. L., Bogach K. B. The economic essence of the concept of «financial capacity of the enterprise» at the regional level and methods of its assessment. *Economic sciences: collection of scientific works of the Lutsk National Technical University. «Regional Economy» series*. Redcol.: resp. ed. Doctor of Economics, Professor I. V. Kryvyovvazyuk. Lutsk: IVV of Lutsk NTU, 2020. Issue 17 (67). P. 89–100.
4. Pavlysh O. S. Business has improved the assessment of its own financial stability — EBA survey. *Internet portal «Economic Truth»*. 2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/08/12/690340/> (access date: 03/15/2023).
5. Business support in times of war: the official web portal of the Ministry of Digital Transformation «Action: Business». 2023. URL: <https://business.diia.gov.ua/wartime> (access date: 03/25/2023).